

SAMARQAND VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA O'RGATISH MILLIY MARKAZI

TA'LIMDA XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARI: AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA

2022-YIL
2-DEKABR

SAMARQAND

MUNDARIJA

A.A.Ибрагимов	ЎҚИТУВЧИНИ КАСБИЙ ФАОЛЛАШТИРИШДА КОГНИТИВ СИФАТЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	13
С.Л.Фоменко	К ВОПРОСУ О ГОТОВНОСТИ ПЕДАГОГОВ К РЕАЛИЗАЦИИ И ОЦЕНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	15
М.А.Воробьева	МЕДИАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ОДНА ИЗ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГА	20
S.Usmonov	O'QUVCHILARNI MUTOLAA MADANIYATIGA O'RGATISHDA XALQARO TADQIQOTLARNING AHAMIYATI (PIRLS TADQIQOTI MISOLIDA)	25
Д.Х.Алимова	ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	27
М.Т.Эргашева	ЎҚУВЧИЛАРДА ХАЛҚАРО БАҲОЛАШ ДАСТУРИ ТОПШИРИҚЛАРИ АСОСИДА ФУНКЦИОНАЛ САВОДХОНЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	31
Д.К.Якубжанова Д.Тошпулатова	ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ DIGITAL TWIN ПРИ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ	34
Ғ.А.Хамројева Е.А.Худайбердијев В.А.Абдуллајев С.Х.Ергашева, Н.Е.Хошимова Х.А.Примова А.К.Бабадјанов Д.Н.Камолова	FINLANDIYA TAJRIBASI ASOSIDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY FIKRLASHINI OSHIRISH TA'LIM JARAYONIDA MILLIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR VOSITASI ASOSIDA BAHOLASH USULLARI	36 37
D.Rasulova	МАТЕМАТИКА DARSLARIDA O'QUVCHILARNING BILIMINI ANIQLASHDA NOAN'ANAVIY TESTLARNING AHAMIYATI	39
D.Rasulova	SKILLS AND COMPETENCIES A MODERN EDUCATORS NEED FOR SUCCESSFUL ONLINE TEACHING	42
Ш.И.Назарова	НАВЫКИ XXI ВЕКА И ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГОВ	45
R.B.Baxadirova	TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTABGASCHA TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI	47
Г.Ш.Файзуллаева	РЎВЛ МОҲИЯТИ ВА ТАЪЛИМ АМАЛИЁТИГА АЛГОРИТМЛИ ЁНДАШУВ	49
E.U.Xudoyberdiyev	MAKTABLARDA TA'LIMNI BOSHQARISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	52
N.Sh.Mamatkulova	BOSHLANG'ICH SINFLARDA GAP BO'LAKLARINI O'RGANISHDA TUSHUNCHALAR TAHLILI METODIDAN FOYDALANISH TEKNOLOGIYASI	60
L.A.Sultonova	XORIJIY ILG'OR TAJRIBALARNI O'RGANISH ASOSIDA MILLIY TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	62
G.B.Izzomidinova	O'QITUVCHILARNING DARSLARNI LOYIHALASHDA	66

Hozirgi kunga mamlakatimizdagi xoh davlat, xoh xususiy, xoh sherikchilik bog'chalalariga nazar solsak, jihozlardan tortib barcha kerakli sharoitlar yaratilgan. Bolalar yangi unib chiqqan niholga o'xshaydi, biz ularni qaysi tarafga yo'naltirsak, usha tarafga qarab o'sadi. Biz maktabgacha ta'limni rivojlantirishda, eng avvalo, tizim shaffofligini yo'lga qo'yishimiz zarur, qolaversa, pedagog kadrlarni ko'paytirishimiz va ularni pedagogik va psixologik mahoratini oshirishimiz zarur.

Xulosa qilib aytganimizda, tarbiyalanuvchilar, tarbiyachi va ota-onalar o'rtasida o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yishimiz zarur. Bundan ko'zlangan asosiy maqsadimiz bolalarimizni har tomonlama jismioniy, aqliy, estetik, ma'naviy, madaniy jihatdan tarbiyalab kelajakda yetuk shaxslar bo'lib yetishishiga o'z hissamizni qo'shishimiz lozimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. – T.: "O'zbekiston", 2016 – 56 b.

2. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi 08.05.2019 yildagi PQ -4312 sonli qarori.

3. M. Quronov Milliy tarbiya. – Toshkent: "Ma'naviyat" 2007-yil, 46-bet.

P5BL MOXIYATI VA TA'LIM AMALIYATI GA ALGORITMLI ENDA SHUV

Г.Ш.Файзуллаева

доцент, Самарқанд вилояти педагогларни янги методикаларга ўргатиш миллий маркази

Аннотация. Мақолада бугунги кунда амалиётга кириб келаётган хорижий илғор тажрибалардан бири, таълим самарадорлигини таъминлашга, унинг босқичма-босқич интеграцияланишига хизмат қилувчи P5BL замонавий ёндашувининг мазмун-моҳияти ёритилган.

Калит сўзлар: таълим, асосланган ўқитиш, тузилма, моҳият, мазмун.

Ҳозирда рақобатбардош кадрларга нисбатан ижтимоий буюртма талабларининг ошиши таълим беришнинг глобаллашуви шароитини вужудга келтиради. Бу эса ўқитувчилар зиммасига юкланиш кўпайишига ва мажбуриятларнинг ортишига олиб келмоқда. Бундай ҳолат педагог ходимларнинг фаолиятини нафақат самарали ташкиллаштириш, балки мустақил касбий ривожланиш ва ўз даражасини узлуксиз такомиллаштириш зарурлигини талаб қилади. Кўпгина ривожланган давлатларда, жумладан, ҳозирда республикамизда ҳам илғор тажрибаларни ўрганиш, оммалаштириш, таълим, педагогика, психология ва ўқитиш методикаси олдида турган вазифаларни бажаришда натижадорликка йўналтириш асосида ҳаракатланиш муҳим омил, деб қаралмоқда. Таълим сифатига эришиш учун ижобий самарага эга деб тан олинган турли ёндашувларни тажрибада синаб кўришга эҳтиёж сезилмоқда. Жараённи тўлиқ камраб олишга мўлжалланган ана шундай ёндашувлардан бири – P5BL технологиясидир.

P5BL ёндашуви – узоқ давом этадиган, аввало, ўқитувчини узлуксиз ривожлантириш, унинг ғояларини амалий фаолиятга тезкор сингдириш ҳамда натижадорлигига эришиш бўйича мавжуд муаммони аниқлаш ва аниқланган муаммо доирасида унинг ечимига олиб борувчи лойиҳа яратиш, уни қадам-бақадам амалга оширишда турли чора-тадбирларни, метод ҳамда технологияларни қўллашни ўзида камраб олганқуйидаги 5 та босқичдан иборат ўқув моделини акс эттиради (1-расм):

- **Муаммога асосланган ўқитиш (Problem-Based Learning)**
- **Лойихага асосланган ўқитиш (Project-Based Learning)**
- **Шахсга йўналтирилган ўқитиш (People-Based Learning)**
- **Жараёнга асосланган ўқитиш (Process-Based Learning)**
- **Натижага асосланган ўқитиш (Product-Based learning)**

1-расм. P5BL ўқув моделининг таркибий компонентлари

Муаммога асосланган ўқитиш (Problem-Based Learning) – бу муаммони ҳал қилишни тушуниш учун иш жараёнининг натижасидир. Муаммо ўқув жараёнининг биринчи элементи. PBL жараёнининг диққат марказида муаммони ҳал қилиш эмас, балки белгиланган ечимларнинг мавжудлиги ва у бошқа кўникмалар, хусусиятларни ривожлантиришдаги аҳамиятлилиги бўлади. У сценарий доирасида аниқланган муаммолардан билим ва тушунчани ошириш учун фойдаланадиган жараён. Ёндашув нафақат янги билим, кўникма ва малакалар(БКМ)ни шакллантиришга, балки уларни метабилимлар билан бирлаштиришга ёрдам беради.

Лойихага асосланган ўқитиш (Project-Based Learning) энг муҳим таълим моделларидан бири бўлиб, жараён иштирокчисининг БКМни ривожлантиришда асосий рол ўйнайди, кичик доиралардан тортиб, ташкилотлар даражасидаги ҳамкорлик ва ҳамжамият ҳиссини яратади. Шунингдек, таълим олувчи мақсадларни белгилашни ўрганиш; мустақиллик ва интизом, музокаралар олиб бориш ҳамда кузатиш учун масъулиятни ўз зиммасига олиш; чуқурроқ билим олишни давом эттириш, янги ғояларни ривожлантириш ва кўп тармоқли алоқаларни мустаҳкамлаш; эпчиллик ва педагогик маҳорат каби зарурий сифатларга эга бўлади.

Шахсга йўналтирилган ўқитиш (People-Based Learning) – P5BL жамоавий иш натижасида мақсадга эришилиши кўзланган ёндашувдир. Марказда шахс ва унинг индивидуал-психологик хусусиятларини инобатга олиш муҳим бўлган ушбу технологияда ўз қобилиятини бошқариш, фанни такомиллаштиришда ички имкониятларини юзага чиқариш, ўзгаришларни ҳис қилиш, касблараро кўмаклашув, жамоавий ишда ҳамкорлик, билимлар алмашинуви, хизмат кўрсатишни ўрганиш кабилар назарда тутилади.

Жараёнга асосланган ўқитиш ёки таълим – Process-Based Learning. Тадқиқотчилар ўқув фаолияти давомида ушбу ёндашувни қўллаш белгиланган мақсад ҳамда вазифаларни бажаришда, муаммо ечимига боришда амалга ошириладиган чора-тадбирларнинг узлуксизлигини таъминловчи стратегия эканлигини таъкидлашади. Шу билан бирга илмий жараён кўникмаларини қўллаш ва ўлчаш, фанни содалаштириш орқали эгаллашни, мазмунлиликни оширади, доимий масъулиятни ҳис қилиш, кузатиш, таснифлаш, таҳлил қилиш, башорат қилиш қобилиятларини ривожлантиради.

Натижага асосланган ўқитиш – Product-Based Learning. Қўшимча билимларни шакллантиришга қаратилган бундай ёндашувда муаммонинг аниқлиги ва жамоанинг ҳамкорликдаги ҳаракати муҳим рол ўйнайди. Ганефрининг таъкидлашича, маҳсулотга асосланган таълим – бу ўқувчини ўқитувчи томонидан ўқув жараёнига фаол жалб этиш учун муайян қийматдаги маҳсулот ишлаб чиқариш компетенциясига йўналтириш натижасида амалга ошириладиган тартиб ёки қадамлар сифатида аниқланади. Демак,

ёндашувда ечилаётган муаммо доирасида жамоавий ишни ташкил этиш нимани кашф қилиши мумкинлиги, етиб борадиган манзил ёки эгалланган компетентлик унинг маҳсулоти сифатида англашилади.

P5BL модели таълим муассасаси, амалиётчилар ва турли фанлардан талабаларни бирлаштириш, жамоавий муҳитни яратиш маданиятини шакллантиришга қаратилган бўлиб, иштирокчиларнинг ҳар бири лойиҳани амалга оширишда муҳим рол ўйнайди. Олимларнинг фикрича, P5BL модели билан “талаба” жамоаси ва ўқитувчи ўртасидаги ўзаро таъсир натижасида ўқув жараёнини ривожлантириш ҳамда когнитив жараёнларни намоён қилиш осонлашади. Лойиҳага йўналтирилган кўп тармоқли алоқадорлик пайдо бўлади ва нафақат бир жамоа, балки бир нечта жамоа ўртасида ҳамкорлик муҳити оқибатида назариячилар амалиётчилар жамоасига айланади [13], яъники ўрганилаётган ва кўзланган ҳар бир муаммонинг самарадорлигига ишлашга ўтилади. Халқ таълими тизимида ўқитувчиларни узлуксиз касбий ривожлантиришнинг P5BL ёндашувини фаоллаштириш кўпгина муаммоларга ечим топилишига замин яратади.

Хулоса сифатида қуйидагиларни таъкидламоқчимиз:

- P5BL ўқув модели комплекс ёндашув бўлиб, ўз ичида турли метод ва технологияларни бирлаштиради;
- ёндашувнинг муваффақияти – бошқарувчи маҳорати, танланган муаммо ва лойиҳани амалга оширишдаги тартиб билан узлуксиз қўйиб бориладиган қатъиятли қадамларга боғлиқ;
- P5BL ёндашувини нафақат ўқитувчини ўз-ўзини ривожлантириш амалиётида қўллаш, балки таълим тизимида жорий этиш натижадорликни кафолатлайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ибрагимов А.А. (2022). Ўқитувчиларнинг касбий билимларини ривожлантиришда муаммога асосланган ўқитиш ёндашувининг имкониятлари. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (2), 120-125.
2. Электрон ресурс: <https://www.ualberta.ca/rehabilitation/media-library/faculty-site/research/bsa/person-and-practice-based-learning-1411120.pdf>.
3. Aksela, M. & Haatainen, O. (2019). Project-Based Learning (PBL) in practice: Ac teachers' views of its' advantages and challenges. <https://www.researchgate.net/publication/333868087>.
4. Fruchter, R. (1998). *Roles of Computing in P5BL: Problem-, Project-, product-, process-, and People-based Learning, Artificial Intelligence for Engineering-Design, Analysis and Manufacturing*, Cambridge University Press. 65- 67.
5. Ganefri, G. (2013). The Development of Production-Based Learning Approach to Entrepreneurial Spirit for Engineering Students. *Journal Asian Social. Science*; Vol. 9, No. 12; 2013. ISSN 1911-2017 E-ISSN 1911-2025.
6. Samuel, K.; Libata, I. & Sabitu, A. (2018). Efficacy of Process-Based Instruction, In Enhancing Secondary School Students' Academic Performance and Science Skills Acquisition, In Identification of Cations, In Faskari, Katsina State-Nigeria. *Issues and Ideas in Education*, 6(1), 87-97.